

Vitvingad tärna

Håkan Dahlström

Något som genast slog mig när jag skulle sätta mig ned och skriva om detta fynd var att det gjordes på samma datum som den brandkronade kungsfågeln, fast det skiljer ett år emellan dem.

Nästa tanke var att det kanske var något märkvärdigt med det här datumet, varför jag genast kollade igenom mitt observationsarkiv efter andra observationer gjorda den 14:e maj genom åren. Men jag hittade tyvärr inte något i klass med dessa så den teorin får jag väl slopa, tills vidare!

Näväl, tidigt på morgonen den 14:e maj 1997 tog jag cykeln och cyklade ut till Vanbo för att spana ut över Norra Barken för att räkna lite sträckande måsar, tärnor, sjöfågel med mera.

Jag kom fram vid 5-tiden och började spana. I min ficka surrade ständigt personsökaren och så hade den hållit på dagen innan också och alltid stod det samma sak: "vitvingad tärna" någonsans i södra Sverige, i hundratals till och med. Det var dock främst i Skåne som stod för fynden men även i Halland och på Öland och Gotland samt i Småland gjordes många fynd. Förhoppnings-arna om att någon kunde dyka upp här i Dalarna fanns även, men först kanske om ett par tre dagar hade jag trott.

Vädret var vackert med blå himmel och ingen vind alls. På vattnet låg 12 sjöorror och guppade medan fisk-/silvertärnor sträckte förbi titt som tätt. En flock småskrake kom flygande och en småspov lät från himlen. En härlig morgon med andra ord.

Annorlunda tärna

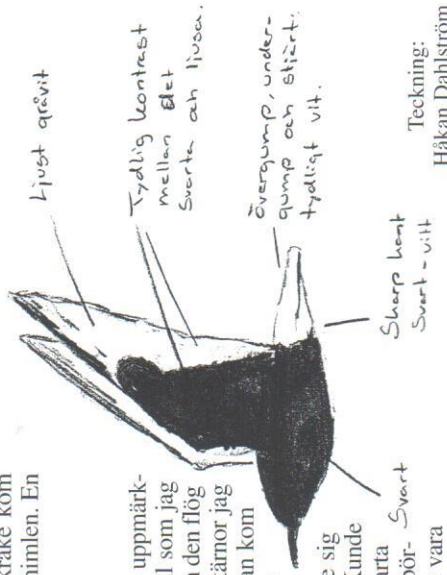
Efter en dryg timme (kl: 6.09) uppmärksammade jag en tärna på långt håll som jag genast reagerade över eftersom den flög annorlunda än alla fisk- och silvertärnor jag sett under morgonen. När den sedan kom närmare kunde dess svarta kropp och gråvita vingovansidor urskiljas och jag förstod nu att det rörde sig om en tärna av släktet chlidonias. Kunde sedan även se att den hade svarta undre vingäckare, men var till en början inte riktigt säker då det kunde vara

en skuggeffekt. När tärnan var som närmast (cirka 1 kilometer ut på sjön) konstaterade jag att det var en vitvingad tärna, då dess fina kontraster i svart och vitt syntes tydligt.

Jag kunde sedan följa den i ytterligare några hundra meter innan den vek av mot norr, tog höjd och försvann över trädkropparna och bort mot byarna Stimmerbo/Torbo. Den tappades sedan ur sikte en tre-fyra kilometer bort och kunde sedan inte återfinnas.

Jag stannade kvar på lokalen i ytterligare en halvtimme och letade, men gav sedan upp och cyklade mycket lycklig hem för att rapportera mitt fynd.

Detta var andra fyndet av arten i Dalarna. Det första gjordes lustigt nog i samma sjö i slutet av maj några år tidigare och utgjordes av två sträckande individer som höll ihop med en svarttärna. Sjöfågelsträcket längs med Kolbäckån är helt klart intressant.

Vitgumpsnäppan vid Hötjärn drog massor av skådare

Foto: Peter Ohlsson

Vitgumpsnäppan vid Hötjärn

Bertil Rahm och Germund Kadin

Efter rödhalsad snäppa, sibirisk tundrapipare, mongolpipare, ringand, taigasångare, större pipårka med mera, var det dags för Hötjärnsområdet vid Grängesberg att slå till igen!

En vitgumpsnäppa gjorde att lokalen hamnade i centrum för skådare från hela Sverige. Fågeln var så tillmötesgående att den stannade under en hel vecka, något som är ovanligt för rastande vadare på lokalen.

Vi hade tänkt att årskryssa videsparv i Grängärde finnmark under förmiddagen den 29 maj 1999, men vädret var mer vadarvänligt (läs: regnigt) så vi startade med en tur till de gamla gruvdamarna i Hötjärnsområdet. Vi började vid Orrleken och kollade sedan av Jan Mattsdammen.

Till Hötjärn kom vi strax efter nio och såg, förutom de häckande arterna, bland annat en roskarl och ett par mosnäppor. Dessutom fanns en lite skum vadare som gick och peta- de i slammet ungefär som mosnäppor gör.

Avståndet var för långt för artbestämning och vi brydde oss heller inte om att kolla upp den speciellt noga. Detregnade och var kallt, så den fick passera som en obestämd *Calidris*, eventuellt en avvikande mosnäppa. Att det kunde vara en raritet tänkte vi inte ens på.

Det lär ju vara vetenskapligt bevisat att rariteter är sällsyntare än vanliga arter. Vi åkte hem för att värma oss!

Stärkta och uppvärmda av en Monty Python-film var vi tillbaka vid Hötjärn 13.45. Det hade kommit fler vadare, bland andra ett par myrsnäppor, några större strandpipare, en spövsnäppa och en kärsnäppa. De två sistnämnda i vinterdräkt! Den "skumme" gick nu på 50-75 meters håll. Den såg ganska trind och uppburad ut, hade framtung kroppshållning när den gick och födosökte i gräset ganska nära tornet.

Vit gump!

Nu såg vi att den var större än både mosnäppa och mindre strandpipare!

Tanken började gå mot de mer sällsynta

arterna och plötsligt fick vi se en skymt av en rent vit gump!!!

Germund klarade tornet-bilen tur och retur i rekordfart och med "Jonsson" i handen började vi kolla fågelns noga. Allt fler karaktär kunde studeras, men för att vara riktigt säkra ville vi se gumpen en gång till. Vi hade kanske bara sett "det vi ville se".

Fågeln pep ut på Rix-larm med koden "artbestämning osäker" och ganska omgående fick den naturligtvis sig att gå in under en buske för att sova någon timma. Den vanan gjorde många skådare nervösa senare under veckan...

Vid 16-tiden kom den fram igen och gjorde en liten flygtur och landade med ryggen mot oss och höll ut vingarna stilt en stund. Saken var klar – vitgumpsnäppa!

Nu börjande det ramlar in skådare och över 100 personer hann till Hötjärn denna första kväll. De följande dagarna var Hötjärn välbesökt och de flesta tillresta fick nog se vitgumpen, även om den tog sina sovpauser emellanåt. Under veckan frodades också både buskar och gräs, så den blev mer och mer svårupptäckt.

Förmodligen var vitgumpen i dålig kondition eftersom den såg lite uppburrad ut, den ofta sov och att den stannade så länge. Fågeln hade alltså inte den långsträckt kroppsförmen som man ofta ser på bilder. Endast då den gjorde korta rusningar, ofta stressad av grönbenor, blev den lång i kroppen.

"Vår" fågel såg i princip till 100 procent ut som den som Lars Jonsson avbildat i Fåglar i Europa. Vi har inte hittat någon annan teckning eller något foto som stämmer lika bra.

Beskrivning:

Relativt kort, något nedåtböjd näbb, mörk, men undre näbbhalvan var ljus vid basen (synes bara vid bra ljus och på nära håll). Rostfärgad hjässa, ljusgrå nacke. Tydligt ljus ögonbrynstreck, mörkt ögonstreck. Rostfärgad rygg med "småsnäppe-v", ett mycket otydligt som småsnäppa och ett tydligare längre ner på skulderfjädrarna. Streckad strupe och små "björktrasfläckar" utmed sidorna på kroppen. Vid dåligt ljus såg strupen blyertsgrå ut, hela fågeln gav då ett mycket

grått intryck. Långa vingar med svarta spetsar. Svaga vita vingband syntes i flykten. Undertill rent vit från benen och bakåt. Korta svarta ben. Rent vit gump. Stjärten hade mörkt ändband. Några observatörer hörde också det arttypiska höga gnisslande lätet.

Bilder?

Observera att rapporten på vitgumpsnäppan inte är behandlad av Rk ännu! Om någon av er som läser detta har bilder på fågeln vill vi gärna att ni sänder dem till Rk och helst också en kopia till oss.

Alla besökare skötte sig riktigt bra och endast ett par "övertramp" gjordes då några frustrerade skådare skulle ut bland vass och buskar för att sitta vitgumpen. Till och med sädesälorna som häckade i brädhögen vid tornet klarade anställningen. Att det senare kom en grävling – är en annan historia.

Det är dock väldigt synd att det ska behövas bli en sådan hätsk gränsdebatt när något tungt dyker upp på lokalen. Det är inte skoj att stå där på plats och få spydiga kommentarer hangla över sig. De kom från dalfolk, västanlänningar, "08:or", skåningar med flera.

Jag (Bertil) vill i detta sammanhang be om ursäkt för de eventuella "grodor" som lämnade min mun i "stridens hetta". Men faktum är att en stor del av glädjen att jobba för lokalens bevarande och att hitta något utöver det vanliga lätt försvinner i och med sådana kommentarer.

Större delen av det vi räknar till Hötjärnsområdet ligger i landskapet Västmanland, men tillhör Dalarnas rapportområde och till mer än 80 procent Dalarnas län och Ludvika kommun. Den sydligaste delen ligger i Ljusnarsbergs kommun, Örebro län.

Det här med gränser är inte alltid så lätt. I boken Fågellokaler i Västmanland ligger området ibland i Hällefors kommun, ibland i Skinnarskärborgs kommun!!!

Gränserna för rapporteringen får de regionala Rk diskutera.

Kanada och Alaska

Vitgumpsnäppor häckar i de arktiska delarna av Kanada och Alaska och övervint-

rar i Sydamerika. Den är årlig besökare på de Brittiska öarna och detta var troligen Sveriges 14:e fynd.

Fågeln stannade till den 6 juni då den vid middagstid blev skrämmd och flog mot norra näppan.

Elfte Dalarallyt

Hotjärn gjorde det igen!

Fjorton lag var anmälda till det elfte Dalarallyt som gick av stapeln 18-19 februari. Ett lag fick tyvärr lämna återbud på grund av sjukdom.

Vädret var nog det bästa tänkbara. Ganska vindstilla och inte så kallt för en gångs skull.

Veckorna innan arrallyt såg det ut som om det skulle bli mycket tuftt att få ihop runt 50 arter eftersom många arter lyst med sin frånvaro denna vinter. Men tack vare en skaplig ugglekväll och naturligtvis lite tur (och skicklighet?) fick tre lag ihop 50 eller fler arter. Totalt noterades endast 64 arter, vilket är något lägre än normalt. Till exempel sågs ingen sidensvans, snösiska, grönsiska, vinterhämling eller stare. Mest oroväckande var att ingen mindre hackspett sågs!

Resultat:

1. F.d. Hotjärn (Pelle Adenäs, Thorild Jonsson, Bertil Rahm) 54 arter.
2. Militanta Ornithologer (Martin Rydberg Hedén, Germund Kadin, Mikael Ohlsson) 52 arter.
3. Team Stensbo (Peter och Petter Ohlsson, Håkan Dahlström, Marie Olsson) 50 arter.
4. Twiching Tits (Birgitta Rune, Gittan Matsson, Lotta Bonde, Ingrid Elmqvist) 48 arter.

Skulle vi ha ett ekonomipris blir listan lite omvärd. Swift Bikes (två elvaåriga grabbar) åkte inte en enda kilometer med bil (!), DTF åkte 160 km och SOS 260 km. Totalt avverkades dock 4 523 km under tävlingen.

F.d. Hotjärn har lovat komma med en vinbarberättelse i FID nummer 4 där de kommer att avslöja några av hemligheterna bakom lagets framgångar.

5. Jutbo (Hasse Hedin, Bror och Britta Wallbom) 46 arter.
6. Motorvarna (Lars Antonsson, Lasse och Johan Eriksson, Yngve Elfving) 46 arter.
7. Startäck (Lars Hansson, Nisse Nilsson, Anders Hans) 45 arter.
8. X-mas (Lars Wallström, Hans Malmsten, Olle Ekman, Torvald Tranetoft) 44 arter.
9. Mrs Artur (Ghia Bohlin, Inga-Lill Paulsen-Andersson) 35 arter.
10. Tre Glada (Ulla Olofsson, Elsa Magnusson, Marianne Lundström) 34 arter.
11. Dirty Twichers (Peter Dahlin, Mikael Björnsland, Göran Johansson) 33 arter.
12. SOS, Sollerö Optimistiska Skådare, (Simon och Tommy Lundberg) 24 arter.
13. Team Swift Bikes (Erik Källström, Martin Jonsson) 23 arter.

Rördrom och dvärgmå – riksinventeringsarter år 2000

Till riksinventeringsarter för år 2000 har SOF:s forskningskommitté valt rördrom och dvärgmå. Då bägge dessa är rapportarter inom Dalarna anser Rk Dalarna att vi inte behöver genomföra någon inventering utan det räcker med den sedvanliga rapporteringse Vår Fågelvärld nr 6-7/99 sid 18-19.